

ספר תהלים פרק צב

(א) מְזֻמֹּר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת¹:

שבחא ושירא די אמר אדם קדמאה על יומא
דשבטא²

מזמור שיר – של ליום (נביאים). ליום השבת – שאומרים אותו בשבתות והוא מדבר צענון
העולם הכל שכולו שבת

(ב) מוֹב לְהַדוּת לְהַיְיָ³ וְלִזְמֹר לְשִׁמְךָ עֲלֵינוּ⁴: טב לאודאה קדם יי ולשבחא שמך עלאה:

– מאיר הנ"ך –

¹ אמר ר' יצחק, (שמות טז, כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת. מהו ראו. אמר רבי יוסי, מרגניתא דיהיבת לכוון. אמר רבי יצחק, כל עיסקא דשבטא כפול. עומר כפול, (שם, כב) שני העומר לאחד. וכו' מזמורו כפול, מזמור שיר ליום השבת. זה שאמר הכתוב (קהלת א, ב) הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים. שבעה הבלים אמר קהלת. הבל, אחד. הבלים, שנים. הבל הבלים, ששה. הכל הבל, הרי שבעה. למה, כנגד שבעת ימי בראשית. אמר שלמה, מה נברא ביום ראשון, שמים וארץ. ומה נברא ביום שני, (ישעיה נא, ו) שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. אמר הבל. וכו' ומה נברא בשביעי, שבת. חוזר ומסתכל לכאן ולכאן למצוא וליתן פגם בו ולא מצא, אלא כולה קדושה ומנוחה. א"ר יצחק, אחרי כן הסתכל וראה שאדם חוטא בו ומתחייב בנפשו, ואמר, גם זה הבל. לכך אמר, הכל הבל. הרי שבעה. לפי שברא יום שביעי שלא לעשות בו מלאכה, לא נאמר בו ויהי ערב ויהי בקר. משל למה הדבר דומה, למלך אחד שהיה לו כלי חמדה, ולא רצה להנחילו אלא לבנו. כך יום שבת מנוחה וקדושה, ולא רצה להנחילו אלא לישראל. תדע לך שכן הוא, כשיצאו ישראל ממצרים עד שלא נתן להם את התורה נתן להם את השבת, ושתי שבתות שבתו עד שלא נתן להם את התורה, שנאמר (נחמיה ט, יד) ואת שבת קדשך הודעת להם וגו' ביד משה עבדך. והקב"ה בירך וקידש את השבת, וישראל חייבין לקדשו. תדע לך שכן הוא, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, בששת ימי המעשה היה נתון להם את המון, ובשבת לא היה יורד. לא מפני שלא היה כח ליתן, אלא מפני ששבת לפניו. כיון שראו העם כן, שבתו גם הם, שנאמר (שמות טז, ל) וישבתו העם. אמר הקב"ה, השבת הזו נתתי לישראל אות בני לבינם. בששת ימי המעשה פעלתי את העולם ובשבת נחתתי, לפיכך נאמר, (שם לא, יז) בני ובין בני ישראל. וכו' שבעה ימים בראתי, ומכולם לא בחרתי אלא יום שביעי, שנאמר (בראשית ב, ג) ויברך אלהים את יום השביעי. וכו' וכל מי ששומר את השבת, הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו, שנאמר (ישעיה נו, ב) כל שומר שבת מחללו. מחול לו. (שמות כ, ח) זכור את יום השבת. והן מכבדין אותו במאכל ומשתה ובכסות נקיה, שנאמר (ישעיה נח, יג) וקראת לשבת עונג. ולא עוד, אלא כשהוא נכנס אנו מקבלין אותו בשירין ובזימרון, שנאמר, מזמור שיר ליום השבת. וכו' א"ר לוי, כשעבר אדם על צויו של מקום ישב לו בדין לספק לו. וכו' בא יום שבת נעשה לו סניגור, ואמר לפני הקב"ה, רבון העולמים בששת ימי המעשה לא נענש אדם בעולם ובי אתה מתחיל, זו היא קדושתו וזו היא מנוחתו. ובשביל השבת ניצל מדינה של גהינם. כיון שראה אדם כחה של שבת, בא אדם לומר הימנון לשבת, מזמור שיר ליום השבת. דבר אחר, אמר רבי לוי, מזמור שיר ליום השבת. שלא שמש בו אפלה. את מוצא בכל יום ויום כתיב (בראשית א, ה-לא) ויהי ערב ויהי בקר. ובשבת לא כתיב בו ערב. דבר אחר ליום השבת. ליום ששבתו המזיקין מן העולם, ליום שישבו עמו בשלום, שנאמר (ישעיה לב, יח) וישב עמי בנוה שלום. דבר אחר, ליום ששבת מן המלחמות. וכו' רבי יהודה אומר, הקב"ה שמר את השבת בעליונים ואדם שמר אותו ראשון בתחתונים. והיה יום השבת משמרו מכל רע ומכל שרעפי לב, שנאמר (תהלים צד, יט) ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי. עי' מכילתא כי תשא: [ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא בני וביניכם לדרתיכם לדעת] כי אני ה' מקדשכם. לעולם הבא כגון קדושת שבת בעולם הזה, נמצינו למדין שהוא מעין קדושת העולם הבא, וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת, לעולם שכלו שבת. עי' ר"ה לא ע"א: בשביעי היו אומרים מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת. עי' ב"ר פכ"ב ס' יג: פגע בו [קין] אדם הראשון א"ל מה נעשה בדיןך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו' א"ר לוי המזמור הזה אדה"ר אמרו ונשתכח מדורו ובא משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו'. עי' בתי מדרשות חלק א - סדר רבה דבראשית אות טז: עשה הקב"ה חנוכה של שמים וארץ והכל שמחים בה ואף אדם הראשון שש ושמח בשמחתה של שבת באותה שעה כשראה אדה"ר שבחה של שבת יקר ורבותה של שבת שמחתה וגדולתה של שבת שהכל היו שמחים בה והיא היתה תחלה וראש כל השמחות מיד פתחו פיהם ואמר מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה לשבת אתה אומר מזמור ולי מזמור שאני אלוה השבת.

² שבח ושיר שאמר אדם הראשון על יום השבת

³ מדרש תהלים: אמר לו השבת, לי אתה אומר הימנון אני ואתה נאמר הימנון להקב"ה, שנאמר, טוב להודות ליי'. וכו' טוב להודות לה'. אדם הראשון אמרו. כדי שילמדו כל הדורות, שכל

(ג) לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר חֶסֶדְךָ⁵ וְאִמּוֹנֶתְךָ בְּלֵילוֹת⁶: לתנאה בצפרא טובך וקושטך בלילון:
להגיד בבקר חסדך – צעת הגאולה. ואמונתך בלילות – ובעוד כרת הגלות להאמין כך שתשמור
הצטחתך כל זה נאה וטוב

(ד) עָלֵי עֲשׂוֹר⁷ וְעָלֵי נָבֶל עָלֵי הַגִּיּוֹן בְּכִנּוֹר⁸: על פום כנרא דעשרתי נימין ועל פום נבלא עלי
רננת כנריא:
עלי עשור ועלי נבל – כנור של עשרה נימין

(ה) כִּי שִׁמְחַתְנִי ה' בְּפַעֲלֶךָ⁹ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַגֵּן¹⁰: ארום אחדיתני יי בעובדך בעובדי אידך אבוע:

(ו) מַה גָּדְלוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' מֵאֵד עֲמָקוֹ כִּמְהָרְבִּין עוֹבֵדְךָ יי לְחַדָּא עֲמִיקִין מַחֲשַׁבְתֶּיךָ:
מחשבתיך¹²:

מי [שהוא משורר ומזמר לשם עליון ומודה פשעיו – פדר"א יח] שמודה על פשעים ועוזב ניצל מדינה של גהינם, שנאמר, טוב להודות לה'. ע'י מדרש תהלים צ: מזמור שיר ליום השבת טוב להודות. כנגד שבטו של יהודה, שנאמר (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ה'. ע'י פסיקתא רבתי מ"ו: ניצל אדם הראשון מדין בזכות השבת שפייסה בעבורו ולפיכך אמר אדם הראשון אותו מזמור בלשון שירה טוב להודות לה' וגו' ובא משה והתחילו בראשי אותיות שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו'. ע'י בתי מדרשות חלק א - סדר רבה דבראשית אות טז: עד שעמדה השבת על רגליה ונפלה על פניה ואמרה טוב להודות לה'.

⁴ ע'י בתי מדרשות חלק א - סדר רבה דבראשית אות טז: וכל סדרי בראשית השיבו ולזמר לשמך עליון.

⁵ מדרש תהלים: להגיד בבקר חסדך, לכל באי עולם הבא שהן דומין לבקר.

⁶ מדרש תהלים: ואמונתך בלילות, לכל באי העולם הזה שהן דומין ללילה. יגידו ויאמרו אמונתו וחסדו שעשה עמי והצילני מדינה של גהינם. ע'י ברכות יב ע"א: אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:

⁷ מדרש תהלים: עלי עשור. כל עדיות נאמנות לישראל בעשרה. הכנור שהיה דוד מנגן בו היה בעשרה. וע'י ערכין יג ע"ב: כנור של מקדש של שבעת נימין היה וכו' של עולם הבא עשר שנאמר עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור.

⁸ מדרש תהלים: אמר הקב"ה, איני רוצה מישראל זמר בכנור אלא הגיון פיהם, שנאמר, עלי הגיון בכנור. ע'י עירובין כא ע"א: והגה זו מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא וכן הוא אומר עלי הגיון בכנור.

⁹ מדרש תהלים: כי שמחתני ה' בפעלך. אמר רבי חזקיה ברבי ירמיה, מעשה בתלמיד אחד של ר' שמעון בן יוחאי דאזיל להודקי, ואזיל טעין ובא עשיר. כי אתא לגבי רבי שמעון בן יוחאי והיו התלמידים רואין את הריוח, היו מצירין על עצמן. מה עשה רבי שמעון בן יוחאי, נסב לתלמידיו ונפק עמהון בבקעתא חדא. אמר, בקעה בקעה התמלאי דינרי זהב. ונתמלאה. מיד אמר לתלמידיו, יטול כל אחד ואחד חלקו כל מה שאתם רוצים. אבל תהיו יודעים שכל מי שהוא נוטל, ממתן שכרו של עולם הבא הוא נוטל. כיון ששמעו כך משכו ידיהם, התחילו אומרים, כי שמחתני ה' בפעלך. כי שמחתני ה' בפעלך. אמר אדם, שמחני הקב"ה והכניסני בגן עדן והראני מקום שכינת הצדיקים בגן עדן, והראני ארבע מלכיות מושלן ואובדן, והראני בן ישי מושלו לעתיד לבוא, ולקחתי משנותי שבעים שנה והוספתי על ימיו, שנאמר (תהלים סא, ז) ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דוד ודוד. ונתן לאל רנן ושבח וזמר במעשיו, שנאמר, במעשה ידך ארנן. ע'י מדרש תנחומא בשלח י: כי שמחתני מי גרם לנו לשמחה זו אמנה שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכולו לילות כדכתיב (שם) ואמונתך בלילות. ע'י תנחומא פקודי יא: כי שמחתני ה' בפעלך זה אהל מועד.

¹⁰ ע'י תנחומא פקודי יא: במעשה ידך ארנן זה בנין בהמ"ק שיבנה ב"ב מה.

¹¹ מדרש תהלים: מה גדלו מעשיך ה'. התחיל אומר ומהלל לשם הגדול, ואומר, מה גדלו מעשיך ה'. ע'י תנחומא פקודי יא: מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך שהיית חושב לערב שמחה בשמחה יום שנולד יצחק אבינו ואותו היום נטל עשר עטרות כדאיתא בסדר עולם וגו'

(ז) אִישׁ בַּעַר לֹא יִדְעֶ¹³ וְכִסִּיל לֹא יִבִּין אֶת־ בַּר נֶשׁ שְׁטִיא לֹא יִדַּע וְכִסִּיל לֹא יִתְבִּין יֵת דָּא:
זאת:

איך בער לא ידע – את האמור למטה

(ח) בְּפִרְחֵי רִשְׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׁב¹⁴ וַיִּצְיָצוּ כָּל־ פְּעֻלֵי אֱוֶן¹⁵ לְהִשְׁמָדָם עֲדֵי עַד¹⁶:
כד מתלבלין רשיעיא היך עסבא ונצצין כל עבדי שקר ועתידי דישצינון אלהא עד עלמא¹⁷:

צפרח רשעים כמו עשב – אינס יודעי' שהפרכת' אינה אללא להשמידם עדי עד שמסלם לשונאיו על פניהם להאזיזם

(ט) וְאַתָּה מָרוֹם לְעֵלָם ה'¹⁸:
ואת רמא ועלאה בעלמא הדין יי ואת רמא ועלאה לעלמא דאתי¹⁹:

ואתה מרום – בכל משפטין ידך על העליונה שהכל מזדיקיס עליהם את דינך

(י) כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ ה' כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ יֵאבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל פְּעֻלֵי אֱוֶן²⁰:
ארום הא בעלי דבכך יי ארום²¹ הא בעלי דבכך יהובדון לעלמא דאתי²² מתפרשין מן סיעתהון דצדיקיא²³ כל עבדי שקר

¹² עי' תנחומא וישב ג: מהו מאד עמקו מחשבותיך א"ר יוחנן מחשבה עמוקה נטלת עם אברהם בין הבתרים כשאמרת לו ידע תדע כי גר יהיה זרעך.

¹³ מדרש תהלים: לעומק מחשבותיך תהום רבה. איש בער לא ידע. אדם שהוא בער מישראל חכמי ישראל ילמדוהו דברי תורה, שנאמר (תהלים צד, ח) בינו בוערים בעם. אבל אדם בקי בעכ"ם הוא כסיל שאינו יודע דברי תורה, שנאמר, וכסיל לא יבין את זאת. עי' תנחומא פקודי יא: איש בער לא ידע אלו הליצנין והטפשין שבדור שלא היו יודעים מחשבתו של הקב"ה וכסיל לא יבין את זאת שלא היה יכול אחד מהם להקימו ולא בצלאל ולא אהליאב ולא החכמים העושים את כל מלאכת הקדש כדי שיבא משה ויטול את שלו לפי שהיה מצטער שלא עשה בו כלום לפיכך יקם משה את המשכן וגו'.

¹⁴ עי' מדרש תהלים לז: בפרוח רשעים כמו עשב. מפריחין כזה העשב ומתייבשין. ועי' פרקי דרבי אליעזר יט: "בפרח רשעים כמו עשב", בזמן שאתה רואה רשעים שרבו כמו עשב לכסות את פני הארץ והציצו כל עובדי עכו"ם שהם ומעשיהם און רע לימות המשיח והרשעים שרבו כמו עשב לא הרבן הקב"ה אלא לאבדן מן העוה"ז ומן העולם הבא.

¹⁵ עי' מדרש תהלים ה: שנאתי כל פועלי און (תהלים ה &). זה דואג ואחיתופל, שהיה פעולתן של אמת ועשו אותה של שוא.

¹⁶ מדרש תהלים: בפרוח רשעים. בזמן שאתה רואה רשעים שרבו כמו עשב והציצו כל עובדי כו"ם. ולא אמר הללויה עד שהן עתידין להשמד, שנאמר, להשמדם עדי עד. וכן הוא אומר, (שם קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. ועי' אסתר רבה (פ"ז סי' ב): בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און מה כתיב בסוף קרייה להשמדם עד עד לא נתגדל המן אלא לרעתו ולמה גדלו משל לגולייך שקלל לבנו של מלך אמר המלך אם אני הורגו הכל אומרים גולייך הרג עשה אותו טריכונוס ואח"כ עשה אותו הגמון ואחר כך התיז את ראשו. ועי' תנחומא משפטים ט: בעולם הזה הרשעים עשירים והם נתונים בשלוה שהקב"ה משלם להם מעוט מעשים טובים שבידם בעולם הזה שנאמר (דברים ז) ומשלם לשונאיו אל פניו וכתוב (תהלים צב) בפרוח רשעים כמו עשב.

¹⁷ ועתידי שתכלה ה' עד העולם.

¹⁸ עי' תנחומא תצוה י: בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד (שם) מה כתיב אחריו ואתה מרום לעולם ה' שכל זמן שהקב"ה נפרע מן הרשעים שמו מתגדל בעולם. עי' ירושלמי ברכות סז ע"א: רבי ברכיה בשם רבי לוי על שם ואתה מרום לעולם ה'. לעולם ידך על עליונה. בנוהג שבעולם מלך ב"ו יושב ודן כשהוא נותן דימוס הכל מקלסין אותו. וכשהוא נותן ספקולה הכל מרננים אחריו. למה ששטף בדינו אבל הקב"ה אינו כן אלא ואתה מרום לעולם ה' לעולם ידך על עליונה.

¹⁹ ואתה רם ועליון בעולם הזה ה' ואתה רם ועליון לעולם הבא.

(יא) וְתָרַם בְּרָאִים קַרְנֵי²⁴ בְּלַתִּי בְּשִׁמְן רֵעֵנִי: וזקפתא היך רימנא תוקפי יתי במשח רבותא רטיבא דזית עבוף²⁵

בלותי בשמן רענן – לבלותי בשמן של שררה. בלותי כמו (במדבר טו) כלול בשמן

(יב) וְתַבַּט עֵינַי בְּשׁוּרֵי²⁶ בְּקָמִים עָלַי מְרַעִים וּאֶסְתַּכַּלְתִּי עִינַי בְּאוּבְדָנָא דְמַעֲיָקִי²⁸ בְּקִמְיָן עַלִי תִשְׁמַעְנָה אָזְנִי²⁷: לאבאשא שמען אודני קל תבירהון

בשורי – בעיניי כמו בשוררי. בקמים עלי מרעים – על הרשעים הקמים עלי שמעו אזני מאחורי הפרגוד שלא יועילו לכלות אותנו, כך שמעתי

(יג) צְדִיק בְּתָמָר יִפְרָח²⁹ בְּאָרְזוֹ בְּלִבְנוֹן צְדִיקָא היך דקלא ילבלב פרין³¹ היך ארזא בלבנון יִשְׁגָּה³⁰: יסגא ויעביד שרשין³²

לדיק כתמר יפרח וגו' – כתמר לעשות פירות וכארז בלבנון להחליף גזעו

(יד) שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' ³³בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ בְּנוֵי יְהוּדָא שְׁתִּילִין בְּבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי בְּדֶרֶת בֵּית אֱלֹהֵי יִלְבַּבּוֹן

²⁰ כי הנה אויביך ה'. אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבון כל העולמים נתנו אויביך עלינו עול קשה על צוארנו, אבל אנו יודעים שהן עתידין לאבדון, שנאמר כי הנה אויביך יאבדו. וכל עובדי כו"ם יתפרדו כמוך לפני רוח, שנאמר, יתפרדו כל פועלי און.

²¹ גדלו.

²² לעולם הבא.

²³ מתפרדים מצבור הצדיקים.

²⁴ מדרש תהלים: ותרם כראם קרני. מה ראם זה קרנותיו גבוהות והוא מנגח לארבע רוחות העולם, כך מנחם בן עמיאל בן יוסף מנגח לארבע רוחות העולם.

²⁵ ????

²⁶ מדרש תהלים: וישראל שבארץ בצרה גדולה. אבל בצרתם הם כזית רענן, שנאמר, בלותי בשמן רענן ותבט עיני בשורי בקמים עלי. וישראל רואין במפלתו, שנאמר, ותבט עיני בשורי

²⁷ עיי' פרקי דרבי אליעזר יח: אלו שהן עתידין לבא עליהן ישמעו אזנן באבדן שני' בקמים עלי מרעים תשמענה אזני.

²⁸ באבדן מצערי

²⁹ מדרש תהלים: צדיק כתמר יפרח. מה התמרה הזאת נאה במראה וכל פירותיה מתוקין וטובים, כך בן דוד נאה במראהו וכל מעשיו מתוקין וטובים לפני הקב"ה. אמר ר' יצחק בר אדא, מה התמרה הזאת צלה רחוק ממנה, כך מתן שכרן של צדיקים רחוק מהן עד עולם הבא וכו'. דבר אחר, מה התמרה הזאת אינה חסרה משלש אוכליו, כך ישראל אינן חסרין משלשה צדיקים כאברהם יצחק ויעקב, וחנניה מישאל ועזריה. דבר אחר, מה התמרה הזו יש בה לולב להלל וקורות לסוכה ואפילו הסיב שלה לחיזוק ועצה להדליק. כך ישראל אינן חסרין צדיקים ישרים בני תורה וגומלי חסדים ואפילו בורים שבהם, שנאמר (שיר השירים ד, ג) כפלח הרמון רקתך. דבר אחר, מה התמרה הזאת עושה תמרים רטובים מקולסין ועושה סילין, כך תלמידי חכמים הוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שכל מי שאינו נזהר מהם לוקה, שנאמר (בראשית יב, יז) וינגע ה' את פרעה נגעים. (כך ישראל יש בהם בעלי תורה ובעלי משנה בעלי תלמוד בעלי אגדה). דבר אחר, מה התמרה הזאת לבה מכוון למעלה, כך ישראל לבם מכוון לאביהם שבשמים. דבר אחר, מה התמרה הזו יש לה תאוה, כך ישראל תאוותן להקב"ה. וכו'.

³⁰ מדרש תהלים: אי מה התמרה הזו אין עושין ממנה כלים, כך ישראל. תלמוד לומר, כארז בלבנון. אמר רבי תנחומא, שאלתי אותה את רבי הונא, ואמר לי, ראינוה בבבל וממנה כלים ושלחנות ומנורות. אי מה ארז אין עושה פירות, כך ישראל. תלמוד לומר, תמר. מה תמר זו עושה פירות, כך ישראל. אי מה תמר זה אין גזעו מחליף, אף ישראל כן. תלמוד לומר, ארז. מה ארז גזעו מחליף, כך ישראל. ומה הארז שבלבנון שרשיו מרובין למטה בארץ ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, כן ישראל.

³¹ יגדל פירותיו.

³² ירבה ויעשה שרשים.

יִפְרִיחוּ³⁴:

שְׁתוּלִים – יִהְיוּ הַלְדִיקִים צְבִית ה'

(טו) עוֹד יִנּוּבּוֹן בְּשִׁיבָה³⁵ דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים תוֹב כַּאֲבַהֲתֵהוּן יַעֲבֹדוּן בְּנִין בְּשִׁיבוֹ³⁷ דֶּהֲנִין וְרִטְבִּין יִהְיוּ³⁶:

יִנּוּבּוֹן – יִלְמַחוּן. לְשָׁנִים – שְׁמָנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ וְאִזּוּ יִגִּידוּ כִּי יִסֵּר ה'

(טז) לְהַגִּיד כִּי יִסֵּר ה'³⁸ צוּרִי וְלֹא עֲלֵתָה מְטוּל דִּיחֻוּן דִּירִי אַרְעָא אַרוּם תְּרִיץ יִי תַקְפִּי וְלִית עוֹלָתָה בֵּיהּ {עוֹלָתָה} בּוּ:

³³ מדרש תהלים: שתולים בבית ה' ועתיד הקב"ה לקבץ אותם מארבע כנפות הארץ. וכגן שהוא נטוע מערוגה לערוגה, כך ישראל. וכך עתיד הקב"ה ליטע אותם מארץ טמאה אל ארץ טהורה, שנאמר, שתולים בבית ה'. עי' ב"ר פכ"ו סי' ב: שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו שתולים בבית ה' זה נח ששתלו הקב"ה בתיבה. עי' בר פס"א סי' ב: (שם צב) שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו עוד ינובון בשיבה זה אברהם אבינו. עי' במ"ר פ"ג סי' א: שתולים בבית ה' א"ר חנן בן פזי עד שהם שתולים הם בבית ה' אלו התינוקות שהם בבית הספר ד"א שתולים בבית ה' שלא היו זזים מביה"מ לעולם

³⁴ מדרש תהלים: וכעשב הזה יפריחו ויצמחו בבית המקדש, שנאמר, בחצרות אלהינו יפריחו. עי' ב"ר פכ"ו סי' ב: בחצרות אלהינו יפריחו ויולד נח שם את חם ואת יפת. עי' במ"ר פ"ג סי' א: בחצרות אלהינו יפריחו אלו השירות.

³⁵ מדרש תהלים: עוד ינובון בשיבה. מה השיבה הזאת הדר וכבוד לזקנים, כך הם הדר וכבוד וכו' עוד ינובון בשיבה. זה אברהם, שנאמר (בראשית כה, א-ב) ויוסף אברהם ויקח אשה. ותלד לו את זמרן. שהיו מזמרין בהן לעכו"ם. יקשן. שהיו מקישין בתוף לעכו"ם. הוי, עוד ינובון בשיבה. עי' ב"ר פכ"ו סי' ב: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו עוד ינובון זה נח. עי' קידושין פב ע"א: התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה. עי' מדרש משלי לא: דבר אחר, אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה. זה שאמר הכתוב, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. כנגד אברהם ושרה, שהיו שקולין כאחד בצדקה ובגמילות חסדים, והיו סימן טוב לעולם. כך אין מונע מן הצדיקים נשים כשרות שהוא מזווג להן.

³⁶ מדרש תהלים: דשנים ורעננים יהיו. גבורי כח במעשיהם הטובים, שנאמר, דשנים ורעננים. עי' ב"ר פכ"ו סי' ב: דשנים ורעננים יהיו ויולד נח. עי' בר פס"א סי' ב: דשנים ורעננים יהיו ויוסף אברהם (איוב יד) כי יש לעץ תקוה יש לאבינו אברהם תקוה אם יכרת ועוד יחליף.

³⁷ טוב כאבהתהון יעשו בנים בזקנתו.

³⁸ מדרש תהלים: להגיד כי ישר ה'. כל אלו למה, להגיד שמו של הקב"ה שהוא צדיק וישר ואין עול, שנאמר, צורי ולא עולתה בו. וכו' להגיד כי ישר ה'. אמרו למשה, מי עשה שלא תכנס לארץ. אמר להם, אני גרמתי לעצמי. אמרו לו, ולא הקב"ה עשה לך. אמר להם, חס ושלום, אפילו אתם רואים שהקב"ה מצדיק את הרשע ומחייב את הצדיק (דברים לב, ד) אל אמונה ואין עול. וכו'. אמר רבי יוחנן, הוא קולע על יראיו ויראיו קולעים אותו. אתם אומרים, כי ישר ה'. ואף אני אומר, (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה.